ABDURRAHMÂN BİN ABDULLAH BİN NASR

“Akıl binici, ilim sürücü, nefs ise huysuz bir hayvandır. Sürücü olmadan binici olursa, nefs huysuzlaşır. Binici olmadan sürücü olursa, sağa sola zikzak çizer. Binici ile sürücü bir araya geldiğinde, ister istemez doğru yürür.”

Sabır: Bütün iyi vasıfların (özelliklerin) en üstünü ve önde gelenidir. Bunun için Resûlullah efendimiz (aleyhisselâm) bir hadîs-i şerîfte; “Sabır, mü’minin en samîmi dostu, hilim onun yardımcısı, akıl delîli (yol göstericisi), amel kumandanı, rıfk (yumuşaklık) onun babası, hayır onun kardeşidir” buyurdu. Fazilet yönünden elbette ki ilim ve akıl üstündür. Fakat bu ve buna benzer bütün işlerde sebat, ancak sabırla olur. Sabır, sebat, dayanmak demektir. Bir kimsede iyi bir haslet (özellik) olsa, fakat o işinde sabırlı değilse, haslet sahibi olmayan kimse gibidir. Sabır, bütün iyi vasıflar için bir koruyucudur. Kumandanın, ordusunu derli toplu düzenli tutması gibidir. Demirin mıknatısa bağlanmak istediği (mıknatısın demiri çekmesi) gibi, zafer de sabıra bağlıdır. Sabır zaferdir.

Hasen-i Basrî hazretleri buyurdu ki: “Biz ve bütün büyükler tecrübe ile anladık ki, sabırdan daha faydalı birşey yoktur. Sabırla bütün işler yolunda gider. Bütün işlerin tedâvi edicisidir. Fakat onu tedâvi eden yoktur.” Süleymân aleyhisselâm; “Biz, kazancımızın en hayırlısı olarak sabrı bulduk” dedi. Îsâ aleyhisselâm ise; “Ey Havarilerim (bana inananlar)! Arzu ettiklerinize ancak sabırla kavuşabilirsiniz” buyurdu.

Affetmek: Mu’âviye (radıyallahü anh) buyurdu ki: “İnsanların en üstünü, ceza vermeye gücü yettiği hâlde affedenlerdir, insanların aklı en noksan olanı ise, kendinden aşağıda ve güçsüz olanlara zulüm edenlerdir.” Süleymân aleyhisselâma her ni’met verildi. O şükür etti. Eyyûb aleyhisselâma hastalık verildi. O sabretti. Yûsuf aleyhisselâm, ceza vermeye muktedir olduğu hâlde suçlu kardeşlerini affetti. Muhammed aleyhisselâma eziyet ve işkence yapıldı. O, bunlara sabretti ve yapanları affetti.

Şükür: Allahü teâlâ İbrâhim sûresi yedinci âyet-i kerîmesinde meâlen; “Ni’metlerime şükrederseniz, onu arttırırım” buyuruyor. Hikmet sahibleri dedi ki: “Şükürle ni’met devam eder. Ni’mete küfredilir, kadrü kıymeti bilinmezse gider. Ni’meti koruyan şükürdür. Şükür, ni’metleri çoğaltır ve insanı cezadan korur. Ni’metlere şükretmiyen, hayvanlardan sayılır.” Hazreti Ali buyurdu ki: “Ni’metlere şükreden, onun elden çıkacağından korkmasın. Ni’mete şükredenlere, onu arttıracağını Allahü teâlâ bildirdi. Ni’mete küfredenlerin elinden o ni’met alınır. Ni’metin kıymetini bilmemek, onun elden çıkmasına sebebtir. Şükür ise, onu devamlı kılar ve arttırır.”

Cömertlik: Hayır ve iyiliğin direği olup, karşılıklı sevgiyi meydana getirir. Rahatlık ve huzûr onunla kalblere yerleşir, İslâm dîni, müslümanları bu güzel haslete sevkederek cömert olmalarını bildirdi. Zîrâ, dünyâ ve âhıret iyilikleri, cömertlikte toplanmıştır. Muhakkak onda Allahü teâlânın râzı olması vardır. Bütün insanların da beğendiği ve râzı olduğu bir iştir. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) bir hadîs-i şerîfte; “Cömert kimse, Allahü teâlâya ve insanlara yakın olup (Allahü teâlâ ve insanlar onu sever), Cehennemden uzaktır” buyuruyor. Diğer bir hadîs-i şerîfte de; “Cömert kişinin günahını araştırmayınız. Muhakkak Allahü teâlâ, sıkıntıya düştüğü zaman ona yardım eder” buyuruldu. Hazreti Âişe vâlidemiz ise; “Cennet cömertlerin, Cehennem de cimrilerin yeridir” buyurdu. Denildi ki: “Kişinin cömertliği, kendisini düşmanlarına bile sevdirir. Cimriliği ise, yakınlarını bile düşman yapar:” Bütün büyüklerin âdeti hep cömertlik oldu.

Şefkat ve merhamet: En güzel hasletlerdendir. Resûlullah efendimiz (aleyhisselâm) bir hadîs-i şerîfte; “Allahü teâlâ, kullarından ancak şefkat sahiplerine merhamet eder. Yerde olanlara merhamet ediniz ki, melekler de sizin için Allahü teâlâdan merhamet dilesinler” buyuruyor.

İmâm-ı Mâlik şöyle bildirdi: Ömer bin Hattâb (radıyallahü anh), hilâfeti zamanında Şam civarındaki şehirlerden birisine, vâli olarak birini göndermek istedi. O zât ta’yin emrini almak için küçük çocuğu ile Hazreti Ömer’in huzûruna çıktı. Hazreti Ömer, o çocuğu kucağına alarak öptü. Bunu gören vâli olacak kişi, “Ey mü’minlerin emîri, çocuğu kucaklayıp öptünüz. Halbuki benim birçok evlâdım olduğu halde, şimdiye kadar hiçbirini öpmedim” deyince, Hazreti Ömer “Demek sen çocuğuna bile şefkat ve merhamet ile davranmayan bir kişisin. O hâlde insanlara karşı merhamet ve şefkatin de az olur” diyerek ta’yin emrini yırttı ve onu geri çevirerek, “Emri altında olanlara merhameti olmayan kişiden vâli olmaz” buyurdu.

Hazret-i Ömer, birgün Mekke-i mükerreme civarında koyun güden bir çoban gördü. Çoban koyunları, çorak, kurak, dikenli bir yerde güdüyordu. Ömer (radıyallahü anh), koyunlara acıyarak çobana, “Ey kişi, sürün için otu bol bir yer bul” dedi ve hemen arkasından, “Her çoban, kendi sürüsünden mes’ûldür” buyurdu.

Eslem (radıyallahü anh) şöyle anlatır: Hazreti Ömer halîfe iken, Medine’de her zamanki âdeti şerîfesi üzerine, bir gece şehri dolaşıyordu. Ben de onunla idim. Dolaşırken, şehir kenarında kurulmuş bir çadırda bir kadın ve ağlaşan çocukları gördük. Çadırın önündeki ateşin üzerinde kaynayan bir tencere vardı. Ömer (radıyallahü anh) kadına hitaben, “Ey hâtun bu çocuklar niçin ağlaşırlar” dediğinde kadın, “Açlıktan” cevâbını verdi. O zaman Hazreti Ömer “Peki bu kaynayan tencere nedir?” diye sordu. Kadın, “Onda su ve taşlar vardır: Çocukları onunla avutarak uyutmaya çalışıyorum” dediğinde, Ömer (radıyallahü anh) şiddetli bir şekilde ağlamaya başladı ve kadına, “Bize biraz izin verin geleceğiz” buyurdu. Doğruca Beyt-ül-mâl’a (hazine dâiresine) gittik. Bir çuvala un, et, yağ, hurma, elbise, para koydu ve “Ey Eslem! Çuvalı sırtıma yükle” buyurdu. Ben de, “Ey mü’minlerin emîri! Ben sizin hizmetçinizim. Ben götüreyim, deyince, Hazreti Ömer; “Hayır, yâ Eslem! Benim taşımam lâzım. Çünkü kıyâmet günü onların hesabı benden sorulacak” buyurdu ve çuvalı yüklendi. Oraya kadar da kendisi götürdü. Oraya varınca çuvalı yere koyup, içindekileri çıkarıp, kaynayan tencereyi boşaltıp, içine yağ, un, et koydu ve karıştırdı. Zaman zaman ateşi üfleyerek yanmasını te’min etti. Ateşi üflerken, mübârek sakalları arasından dumanların çıktığını gördüm. Yemek pişince, çocuklara yedirdi, içirdi. Nihâyet çocuklar doyup neş’elendiler. Sonra Ömer (r.a:), “Şimdi neşelendiklerini gördüm. Gidelim yâ Eslem” buyurdu.

Ömer bin Abdülazîz devlet başkanı olunca, yanına Muhammed bin Ka'b-il-Kurâzî'yi çağırdı ve ona "Allahü teâlânın azâbından kurtulma yolunu bana göster" buyurdu. O da "Ey Halîfe! Müslümanların senden büyüklerini baban, orta yaşta olanları kardeşin, küçük olanları da çocukların kabûl et. Büyüklere hürmet, kardeşlerine merhamet, küçüklerine de şefkat göster" diye nasihatini bildirdi.

İffet: Kişiyi her türlü rezillikten koruyan bir haslettir. El, ayak ve diğer a'zâyı her türlü zarardan korur. Bu haslet, mürüvvetin ve güzel ahlâkın en üstünüdür. Malıyla kötülük yapmayan, emri altında olanlara adâletle muâmele eden, kıyâmet gününde ebrâr (sâlih kimseler) ile beraber diriltilir, denildi. Nefsini günah işlemekten korumayan (iffetli olmayan), his organları olan beş duyu organını günahtan koruyamaz. Beş duyu organını günahtan koruyamayan, emri altında olan yardımcılarını günah işlemekten koruyamaz. Onlar ki, idârecinin en yakınlarıdır. Dolayısıyla emri altındaki insanlar da günahtan korunmamış olurlar. İdâreci olan kişi iffet sahibi olup, kendini ve a'zâsını günahtan koruduğu zaman, bütün memleket işleri yoluna girer. Âhırette de, o idâreci kişinin dünyâdaki iffeti sebebiyle işlediği hayır, hasenatı ve sultanlığı devam eder.

A'zânın iffetli olması demek; meselâ gözün harama bakmaması ve kendisine yasak olan şeyleri terk etmesidir. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) bir hadîs-i şerîfte, "Harama bakmak İblîs'in (şeytanın) zehirli oklarından bir oktur. Kim Allahü teâlâdan korkarak onu terk ederse, Hak teâlâ ona, tadını hemen kalbinde duyacağı bir îman verir"buyurdu. Yine bir hadîs-i şerîfte: **"Bir** kızın güzelliğini gören kimse, gözünü ondan hemen ayırırsa, Allahü teâlâ, ona bir ibadet sevâbı ihsân eder ki, bu ibâdetin lezzetini hemen duyar" buyuruldu.

Ebüdderdâ (radıyallahü anh) buyurdu ki: "Kim gözünü harama bakmaktan korursa, Allahü teâlâ ona âhırette istediği kadar hûrî kızı verir. Başkasının evinde ne olup ne olmadığını araştıran kimse, kıyâmet günü a'mâ olarak haşr olunur."

İnsanların kötü sözlerini dinlememeli, gıybetten, söz taşımaktan, zararlı şeyleri dinlemekten sakınıp, bunlardan korunmalıdır. Abdullah bin Ömer (radıyallahü anh), "Biz gıybet etmekten ve gıybet edenleri dinlemekten, söz taşımaktan ve söz taşıyanları dinlemekten nehy olunduk" buyurdu.

Cehâlet (bilgisizlik): Kötü vasıflardan biri olup, kötü ahlâktandır. Câhil, iyiyi kötüden, kötüyü iyiden ayırt edemez. Görüşlerinin neticesi dalâlet, sapıklık ve felâkettir. Bilgisiz kişi, zillete düşmeğe mahkûmdur, İslâm âlimleri dediler ki: "Cehâlet bir binektir ki, ona binen zillete düşer. Kim bilgisizle arkadaşlık yaparsa, sapıtır yoldan çıkar." "İnsana verilen en güzel ni'met, akıldır. Kötülüklerin en kötüsü cehâlet, bilgisizliktir." "Câhil, ömrüne güvenir. Akıllı ise, hesapla kitapla yaptığı işlerine göre hareket eder." "Câhilin görmesi gözle, akıllı kişinin ise kalbiyledir."

Âlimler, câhilin altı vasfı olduğunu ve bunlarla tanınacaklarını söylediler. Bu altı vasıf şunlardır: Herşeyde hemen öfkelenirler. Faydası olmayan şeylerden konuşurlar. Yersiz sadaka verirler. Sırrı korumayıp ifşa eder ve yayarlar. Dostunu ve düşmanını birbirinden ayıramazlar. Herkese güvenirler.

İstişare yapmaya teşvik: istişâre bizzat rüşd ve hidâyet yolu, kapalı kalan görüşün açıklanması ve ortaya çıkmıyan doğrunun anahtarıdır. Dînimiz bizi buna teşvik etmiş ve halkı istişâreye da'vet etmiştir. Allahü teâlâ, Hazreti Peygambere hitaben Kur'ân-ı kerîmde meâlen; "Uhud savaşında sen, Allahtan gelen bir merhamet sayesindedir ki, onlara (Eshâba) yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, muhakkak onlar etrâfından dağılıp gitmişlerdi. Artık onları bağışla ve kendilerine Allahtan mağfiret dile. İş husûsunda onlarla istişâre et. İstişâreden sonra da birşeyi yapmaya karar verdin mi, artık Allaha güven. Gerçekten Allah tevekkül edenleri sever" buyurmaktadır. (Âl-i İmrân-159). Hasen-i Basrî hazretleri bu husûsta şöyle diyor:

“Cenâb-ı Hak Peygamberine istişâreyi emretmiştir ki: doğru görüşe kavuşsun ve onunla amel etsin diye.” Ed-Dahhâk ise; istişâreyi Hazreti Peygambere, onda faziletin bulunduğunu, faydasının kendisine döneceğini bildiği için emretmişti” diyor. Dahhâk şöyle devam ediyor: “Keskin ve isâbetli fikirlerden, saf ve berrak düşünceden, mümkün olan birşey kaçamaz. Caiz olan gizlenemez. Hatalı da olsa görüşünü zorla kabûl ettiren kimse, doğrudan uzak, hatâya daha, yakındır. Sevgili Peygamberimiz (aleyhisselâm);“Allaha imândan sonra aklın başı, insanlara dostluk etmektir ve kat’î görüşten vazgeçmektir. Hiçbir kimse, istişâreyle helak olmamıştır. Cenâb-ı Hak kulunu helak etmek isteyince, Önce onun görüşünü helak eder” buyurdular. Peygamber efendimiz başka bir hadîs-i şerîflerinde; “Akıllarınızı mütâlâa ile durulayın, işlerinizin halli için istişâreye başvurun” buyurmuşlardır. Ba’zı âlimler de; “İstişâre ile gelen hatâ, istibdâdla (zorla kabûllendirme ile) gelen doğrudan daha iyidir” buyurdular. Yine hikmetli konuşan âlimler dediler ki: “Senin reyinin yarısı müslüman kardeşinindir. Reyini tamamlamak için kardeşinle istişârede bulun.” Bir işin içinden çıkamayacak olursan, akıllı insanların görüşüne başvur. Doğruyu ve doğru yolu göstereni aramaktan vazgeçme, böyle olunca, insanların sevgisine mazhar olursun. Sorarak selâmete kavuşman, senin için doğruyu bulup pişmanlık duymaktan çok daha hayırlıdır. Ba’zı âlimler; “Tereddütlü olmak, aceleci olmaktan daha hayırlıdır” demişlerdir.

Abdülmelik bin Mervân; “İstişâre ile olan hatâm, istişâresiz doğru olan görüşümden daha iyidir. Çünkü kendi görüşü ile yetinen, ayıplanacağı iki konu ile karşı karşıya kalmaktadır. Birincisi, yalanlaması gereken şeyi tasdik etmesi, ikincisi, daha iyi görüşlü ve basiret sahibi ile yapacak olduğu istişâreyi terk etmesidir” buyurmaktadır.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) El-A’lâm cild-3, sh. 313

2) Siyâset-ül-mülk